

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 50

БЕОГРАД, 10. ДЕЦЕМБРА 1938.

ГОДИНА X

Садржај:

Континентално баукситно рудокопно и индустријско д. д., Загреб
Српска привредна банка д. д. у Загребу

КОНТИНЕНТАЛНО БАУКСИТНО РУДОКОПНО И ИНДУСТРИЈСКО Д. Д., ЗАГРЕБ

Према подацима Народне банке у рударској производњи наша производња бауксита за последњих 10 година износила је:

Године	Тона	Индекс производње
		База 1928 = 100
1928	100.328	100,0
1929	103.369	103,0
1930	94.700	97,4
1931	64.842	64,6
1932	67.086	66,9
1933	80.855	80,6
1934	84.828	84,5
1935	216.197	215,5
1936	292.174	291,2
1937	357.818	356,6

Тражња за баукситом и алуминиумом, који се из њега добија, је знатнија, него што је била ма када раније. То је углавном у вези с форсираним наоружањем. Прошле године је опет порасла и наша производња бауксита. Износила је 357.818 тона и била је за 22,5% већа него у претходној години, док је у односу на 1931 или 1932 више него упетростручена. Има већ читав низ година да стално расте и наш извоз бауксита.

Ови подаци могли би на први поглед да створе утисак да се је опет побољшао и положај наших рударских предузећа која се баве производњом бауксита. Међутим, тај закључак би био погрешан. Наиме, у току прошле године наш извоз бауксита наишао је на велику конкуренцију на страним тржиштима, тако да су и цене биле ниже него у 1936. Највећи део нашег бауксита купила је Немачка. И та околност је била извор губитака за наше извознике. Курс немачке марке био је, наиме, подложен знатним променама, тако да су оне понекад поништиле и најригорознију калкулацију. Произвођачи бауксита били су погођени и бановинском таксом од 5 дин. по тони, коју је убирала Приморска бановина за извезени бауксит, почевши од буџетске 1937-38 године.

Управа Континенталног баукситног д. д. напомиње у свом последњем извештају, да су продукција и отпрема бауксита у 1937 у односу на претходну годину порасле. „Али је утржак врло неповољан — вели управа. — Разлог томе треба тражити дјелом у знатном губитку на течајевима, које смо претрпели у платном промету са иностранством, а дјелом опет у томе, што каквоћа рудаче услед неповољних временских прилика и осталих околности, које леже изван наше контроле, није одговарала очекивањима“.

Биланси Континенталног баукситног д. д. за последње четири године овако изгледају:

Активна	Рачун изравњања			
	1934	1935	1936	1937
	у хиљадама динара			
Руд. посед и инвестиц.	4.849	7.526	7.709	13.510
Предкоп	1.816	—	—	—
Благајна	—	—	10	150
Залихе	3.810	6.750	8.900	4.887
Дужници	1.792	12.766	17.613	18.935
Губитак	56	—	—	74
Пасива				
Главница	2.000	2.000	10.000	10.000
Рез. фонд	—	—	430	500
Фонд амортизације	1.317	2.021	2.821	2.821
Резерва за порез	50	250	250	250
Повериоци	8.957	22.447	19.338	23.985
Пренос добитка	(— 79)	(— 56)	23	(173)
Чисти добитак тек. г	(23)	380	1.370	—
Збир биланса	12.324	27.042	34.232	37.556

Збир биланса рапидно расте. Док је у 1934 износио само 12,3 милиона, дотле је крајем 1937 исказан са 37,5 мил. У међувремену инвестиције су порасле са 6,66 мил. на 13,51 мил. дин., дакле за 6,85 мил., од чега отпада на повећање у прошлој години 5,8 мил. дин. Још већи пораст показују „дужници“, са 1,79 мил. у 1934 на 18,93 мил. дин. крајем 1937. Залихе су биле порасле са 3,8 мил. у 1934 на 8,9 мил. дин. у 1936. Међутим, оне су прошле године опет смањене за око 4 мил., на 4,88 мил. дин. Смањење залиха и повећање дужника указују, нема сумње, на повећану продају. Ипак је износ дужника у знатно већој мери порастао, него што одговара повећању продаје. То се може објаснити тиме, што се сада мора дуже чекати на наплату извезене рудаче.

С обзиром на готово стално повећавање свих позиција у активи, морала је порастати и билансна пасива. Имали смо већ прилику да нагласимо да је у јулу 1936 главница повишена са 2 на 10 мил. дин. Промене код фондова нису знатне. Међутим, повериоци су порасли са 8,9 мил. у 1934 на скоро 24 мил. дин. крајем 1937.

Фонд амортизације билансиран је са 2,82 мил., као и крајем 1936. Предузеће је за прошлу годину одустало од вршења амортизације, док је у 1936 амортизационом фонду дотиран износ од 800 хиљ., а у 1935 од 700 хиљ. дин.

Слику коју нам пружа горњи биланс употпуниће подаци из прошлогодишњег рачуна губитка и добитка, који овако изгледа (у хиљадама динара):

Издаци	23.451	Бруто-приход	23.203
		Пренос добити из 1936	174
		Губитак у 1937	(247)
		Губитак	74
Збир	23.451	Збир	23.451

Као што се види, бруто-приходи износили су 23,2 мил. али су издаци били за 247 већи. Толики је прошлогодишњи губитак.

Предузеће је основано 1929 године. Биланси за 1929 и 1930 закључени су само с незнатним добитком. Од 1931 до 1934, због опште привредне кризе и смањења производње и извоза, пословање је стално завршавано с губитком. Само 1935 и 1936 закључене су са задовољавајућим резултатом, јер је у тим годинама пораст производње и извоза био праћен и порастом цена. У 1935 био је постигнут чисти добитак од 380 хиљ. динара. Када се од овог износа одузео пренос губитка из ранијих година, главној скупштини акционара за 1935 годину ипак је био остао на расположењу износ од 324 хиљ., односно 15% од тадашње главнице. Чисти добитак у 1936 износио је 1,37 милиона. С обзиром на то да је у тој години главница била повишена на 10 милиона, тај добитак је претстављао скоро 14%-тно укамаћење главнице. У прошлој години јавио се је опет губитак од 247 хиљ. Да се није одустало од амортизације, тај губитак би био достигао 1 милион динара. Благодарећи преносу добити из 1936 од 174 хиљ., он је у прошлогодишњем билансу исказан само са 74 хиљаде.

Чланови управног одбора су г. г.: д-р Јозеф Хилер, Еуген Вида, Рудолф Берковић, д-р Емер Тартаља, Виктор Бадалић, д-р Нико Љубић, Рене Монод.

СРПСКА ПРИВРЕДНА БАНКА Д. Д. У ЗАГРЕБУ

Искуство из тешких година наше банкарске кризе је показало да је мањим заводима врло често било много лакше него великим банкама да сузбију кризу поверења. То се објашњава постојањем личног контакта између банчине управе и улагача. Такав случај био је и код Српске привредне банке д. д. у Загребу. Међутим, код ње је био врло значајан и један други моменат. Наиме, она је увек посвећивала велику пажњу зајмовима на ручни залог. Ова врста пласмана је врло ликвидна, јер се после истека одређеног сразмерно доста кратког рока банка може наплатити и продајом заложених ствари. И остали пласмани Српске привредне банке претстављали су максимум сигурности и ликвидности. То је и банчиним улагачима било познато, тако да се она није морала да служи уопште никаквом заштитом.

У току 1931 и 1932 одлив улога био је овде незнатан а крајем 1932 био је готово сасвим престао. Међутим, у току 1934 долази до поновног смањивања улога, које се са извесним прекидима наставља и у следећим годинама. Разлог за то не треба тражити у неком неповерењу улагача према Српској привредној банци. Углед овог завода остао је неокрњен, а поменути поновни одлив улога је последица законског максимирања каматних стопа. Познато је да су мањи заводи најчешће привлачили улоге одобравањем нешто веће камате. Они те могућности више немају. Због тога и штедише односе свој новац радије у државне и самоуправне заводе или га пласирају непосредно у послове од којих очекују да ће им обезбедити повољније укамаћење.

У вези с тим остају без потребних кредита и мањи привредници који се, као што је познато, тешко могу ослободити на велике заводе. Еластичнији прописи о каматним

стопама обезбедити би, према томе, не само бољи прилив улога у добро вођене мање и средње новчане заводе, него и боље подмиривање кредитних потреба мањих привредника. Упркос поправљању општих привредних прилика, ситуација мањих и средњих новчаних завода била је и у прошлој години још увек тешка. Заводи који су у јачој мери кредитирали земљораднике врше тиху ликвидацију.

Српска привредна банка д. д. у Загребу је у нешто повољнијем положају. Банка има врло способну управу која је необично ригорозна и код одобравања кредита. Благодарећи тој чињеници, која је опште позната, њој је још пре неколико година пошло за руком да заустави смањивање обртног капитала. То нам показују и банчини биланси за последње четири године:

Рачун изравњања

Активна	1934	1935	1936	1937
у хиљадама динара				
Готовина	213	87	169	749
Ефекти	44	41	136	136
Менице	3.038	2.930	2.827	2.479
Зајмови на ручни залог	2.657	2.957	2.933	3.002
Дужници	724	596	649	506
Намештај	—	85	80	72
Разна актива	—	147	135	122
Пасива				
Главница	3.500	3.500	3.500	3.500
Резервни фонд	400	411	416	428
Пензионни фонд	—	—	60	60
Улози	2.583	1.872	1.985	1.464
Повериоци	160	851	910	1.554
Реесконт	149	100	—	—
Разна пасива	—	40	45	42
Сесије, гар., оставе	—	3.838	3.492	3.725
Чисти добитак	11	9	13	19
Збир биланса	10.817	10.682	10.421	10.792
Обртни капитал	6.803	6.844	6.929	7.067

Обртни капитал износи 7,06 мил. и већи је за 138 хиљ. него крајем петходне године. У току 1936 улози су показивали извесан пораст, али су у прошлој години опет смањени за 520 хиљ., на 1,46 мил. Прошле године била је и грађевинска делатност у Загребу врло јака, па су и неки већи улагачи Српске привредне банке повукли своје улоге, да би примљени новац уложили у новоградње. Иначе, овај одлив улога је више него компензиран порастом поверилаца, са 910 хиљ. крајем 1936 на 1,55 мил. дин. у 1937 год.

Преко 42% обртног капитала било је и прошле године пласирано у зајмове на ручни залог. Даљих 35% уложено је у есконт меница, 11% се налази као готовина у благајни, 7% отпада на ефекте, а 5% на разну активу. У односу на претходну годину портфељ меница је смањен са 2,82 мил. на 2,48 мил. дин., а готовина је порасла са 169 хиљ. на 749 хиљ. Остале промене у активи су незнатне.

Чисти добитак износи само 19 хиљ. дин. За последњих 6 година није дељена никаква дивиденда, док је за 1931 било исплаћено 4%. Као што се види, банчина управа је успела да заводу и у току последњих тешких година у целости обезбеди и ликвидност и сигурност. У погледу режијских трошкова учињен је такође максималан напор, али је с обзиром на факторе на које банчина управа није могла утицати чисти добитак још увек незнатан.